

Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport

F. VAN DEN EEDE, T. VERTOMMEN, N.H.M.J. SCHIPPER-VAN VELDHOFEN

Sport is een essentieel element voor ons psychisch en fysiek welzijn en de meest beoefende vrijetijdsbesteding. Er is ook een belangrijke maatschappelijke dimensie met een mondiaal karakter, wat recent nog bleek uit de Olympische zomer- en winterspelen in Londen en Soshi en uit de wereldbeker voetbal in Brazilië. Er is echter ook een keerzijde aan de medaille, die in het algemeen miskend wordt. In dit redactioneel gaan we dieper in op enkele klinische aandachtspunten in de sportpsychiatrische praktijk en vragen we aandacht voor seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport.

Psychiatrie en sport

Sportpsychiatrie is een relatief jonge psychiatrische deeldiscipline die zich richt op psychiatrische stoornissen in de specifieke context van de (top)sportbeoefening en die recent uitvoerig beschreven werd in 2 toonaangevende boeken (Baron e.a. 2013; McDuff 2012). Hoewel de verschillende psychiatrische stoornissen die voorkomen in de algemene populatie uiteraard ook kunnen voorkomen bij sporters, zijn er een aantal specifieke aandachtsgebieden.

Ten eerste tonen sporters een hoger verbruik van psychoactieve substanties in vergelijking met leeftijdsgenoten (Morse 2013). De meest gebruikte middelen in topsportmilieus zijn dezelfde als in de algemene bevolking, te weten alcohol, stimulantia, sedativa en cannabis. Maar ook andere preparaten kunnen leiden tot problematisch gebruik, zoals narcotische analgetica en anabolica (McDuff 2012; Morse 2013). Behalve voor het zoeken van genotervaringen worden deze middelen in de sportcontext ook gebruikt vanuit een palliatieve copingstrategie om met chronische blessures en pijn om te gaan of om prestaties te bevorderen.

Er zijn echter ook andere klinische aandachtspunten vanuit de psychiatrische invalshoek, zoals: depressie, uitputting, eetstoornissen en somatisatie (Hughes & Leavey 2012; McDuff 2012). Contextuele factoren in de topsport die de kwetsbaarheid verhogen, zijn onder meer: de sterke competitie- en prestatiegerichtheid; de emotionele en lichamelijke opofferingen; de drukke combinatie van intensieve training, gezinsleven en (eventuele) aanvullende studies; de nieuwe levensfase na een topsportcarrière en natuurlijk ook het grote belang dat in sportmilieus gehecht wordt aan de lichaamscultus (Moget e.a. 2012). Inzake onderliggende persoonlijkheidskenmerken dient men in het bijzonder bedacht te zijn op perfectionisme, extraversie en narcisme (Fakher e.a. 2013).

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Een minder bekende kwetsbaarheidfactor in de sport is seksueel grensoverschrijdend gedrag. Hoewel er in Vlaanderen tot voor kort weinig beleidsmatige aandacht bestond hiervoor, werd er in Nederland reeds in 1998 een telefonische hulplijn opgericht voor meldingen en advies omtrent ervaringen met seksueel overschrijdend gedrag in de sportcontext. De aanleiding hiervoor was de

ophefmakende zaak van een judocoach die door 3 vrouwelijke topsporters werd beschuldigd van seksueel misbruik (Schipper-van Veldhoven e.a. 2014). Het grensoverschrijdend seksueel gedrag doet zich echter niet uitsluitend voor binnen topsport. Uit een analyse van de meldingen bij de hulplijn tussen 2001 en 2010 bleek dat er relatief meer meldingen uit topsport komen, maar ook uit breedtesport en vanuit alle takken van sport. De slachtoffers waren vooral kinderen en jongeren. Meer dan driekwart van de daders bleek bij deze meldingen een volwassen man te zijn met een hogere positie in de sporthiërarchie, zoals een coach (Vertommen e.a. 2013).

Recent deden wij onderzoek met een vragenlijst in een steekproef van 4000 Nederlandse en Vlaamse volwassenen, naar ervaringen met grensoverschrijdend gedrag in de context van de georganiseerde sportbeoefening tijdens de kinder- en jeugd jaren. Dit deden wij met steun van de Vlaamse overheid (Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media) en het NOC*NSF. Van de deelnemers maakte 12% melding van blootstelling aan matig of ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag (ongepubliceerde gegevens). Er bleek bovendien een belangrijke overlap te zijn met ervaringen met emotioneel en fysiek grensoverschrijdend gedrag.

Het is welbekend dat deze factoren voorbeschikkend zijn voor diverse psychiatrische stoornissen en (onverklaarde) lichamelijke klachten (Van Den Eede 2011). Primaire en secundaire preventie zijn dus erg belangrijk, evenals begeleiding en behandeling van slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag, zeker ook in de specifieke context van de sportbeoefening.

LITERATUUR

- Baron DA, Reardon CL, Baron SH, red. Clinical sports psychiatry. Chichester: Wiley-Blackwell; 2013.
- Hendawy HMFM, Awad EAA. Personality and personality disorders in athletes. In: Baron DA, Reardon CL, Baron SH, red. Clinical sports psychiatry. Chichester: Wiley-Blackwell; 2013. p 53-64.
- Hughes L, Leavey G. Setting the bar: athletes and vulnerability to mental illness. Br J Psychiatry 2012; 200: 95-6.
- McDuff DR. Sports psychiatry. Strategies for life balance and peak performance. Washington: American Psychiatric Publishing; 2012.
- Moget P, Weber M, Veldhoven HMJN. Sexual harassment and abuse in Dutch sports: A short review of early research and policy by the NOC*NSF. In: Brackenridge CH, Kay T, Rhind D, red. Sport, children's rights and violence prevention: a sourcebook on global issues and local programmes. Londen: Brunel University; 2012. p 123-8.
- Morse ED. Substance use in athletes. In: Baron DA, Reardon CL, Baron SH, red. Clinical sports psychiatry. Chichester: Wiley-Blackwell; 2013. p 3-12.
- Schipper-van Veldhoven HMJN, Vertommen T, Vloet L. (Sexual) Intimidation in sports: the Netherlands. In: Lang M, Hartill M, red. Safeguarding, child protection and abuse in sport: international perspectives in research, policy and practice. Londen: Routledge; 2014. p 40-8.
- Van Den Eede F. Jeugdtraumata en geneeskunde; kennen om te herkennen en erkennen. Tijdschr Psychiatr 2011; 53: 505-7.
- Vertommen T, Schipper-van Veldhoven HMJN, Hartill MJ, Van Den Eede F. Sexual harassment and abuse in sport; the NOC*NSF helpline. International Review for the Sociology of Sport 2013; doi: 10.1177/1012690213498079.

AUTEURS

FILIP VAN DEN EEDE is medisch coördinator van de Universitaire Dienst Psychiatrie, Campus Universitair Ziekenhuis Antwerpen (UZA); deeltijds docent Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute (CAPRI), Faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen Universiteit Antwerpen (FGGW UA).

TINE VERTOMMEN is criminoloog in het Universitair Forensisch Centrum, Universitaire Dienst Psychiatrie, Campus UZA; ze voert momenteel promotieonderzoek uit naar grensoverschrijdend gedrag in de sport aan het CAPRI, FGGW UA.

NICOLETTE H.M.J. SCHIPPER-VAN VELDHOVEN is programmamanager Onderzoek bij het Nederlands Olympisch Comité* Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF); deeltijd lector Sportpedagogiek, hogeschool Windesheim te Zwolle, binnen het domein bewegen en educatie.

CORRESPONDENTIEADRES

Prof. dr. Filip Van Den Eede, Universitaire Dienst Psychiatrie, Campus Universitair Ziekenhuis Antwerpen, Wilrijkstraat 10, 2650 Edegem, België. E-mail: filip.van.den.eede@uza.be

Strijdige belangen: dr. Vertommen ontving grants van de Vlaamse overheid (Departement Sport) voor onderzoek.

TITLE IN ENGLISH

Sexual harassment and abuse in sport